

УДК 159.98:316.62:316.774

DOI: 10.31339/2617-9598-2019-1(3)-32-43

Бойко Світлана Тихонівна

науковий співробітник,

Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України

ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ РОЗІРВАНОВОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ

***Анотація.** У статті обґрунтовано необхідність розгляду проблеми інформаційно-психологічної безпеки особистості. Розглянуто інформаційне суспільство як сучасний етап розвитку цивілізації. Виявлено особливості функціонування патогенних текстів в інформаційному просторі. Розкрито сутність та означено основні критерії психологічної безпеки особистості в умовах інформаційного простору України, у якому активно присутній інформаційний продукт різних систем. Визначено, що поглиблення знань про структурно-функціональні особливості психологічної безпеки особистості є важливим складником подальшого поширення в суспільстві основ культури психологічної безпеки, що сприятиме зміцненню державної безпеки.*

***Ключові слова:** інформаційне суспільство, інформаційний простір, інформаційно-психологічна культура, патогенний текст, інформаційний стрес, психологічна безпека, психологічний захист.*

Постановка проблеми. В умовах соціальної нестабільності та напруженості, що існують зараз в Україні (війна на Сході країни, наявність окупованих територій, більше 1,5 млн внутрішньо переміщених осіб, психологічний стан ветеранів АТО (ООС), масовані інформаційно-психологічні операції, складне економічне та політичне становище), пріоритетною цінністю, необхідною для психологічного здоров'я, благополуччя, вільного розвитку та самоактуалізації людей, є *психологічна безпека особистості*. Тож проблематика із цього питання привертає все більше уваги дослідників із різних галузей знань – філософів, соціологів, юристів, дослідників медіакультури та, звісно, психологів.

Метою написання статті є розкрити сутність та означити основні критерії психологічної безпеки особистості в умовах інформаційного простору України, у якому активно присутній інформаційний продукт різних систем («розірваний інформаційний простір»).

Виклад основного матеріалу. На сьогодні жодна зі сфер і галузей суспільного життя не може нормально функціонувати й розвиватися без урахування реалій і вимог *інформаційного суспільства*. У науковий обіг це поняття увійшло в 60-ті роки ХХ ст. приблизно одночасно у США та Японії (Ю. Хаяші, Ф. Махлуп, Т. Умесао). Зі звітів за 1969–1971 рр. таких організацій, як Агентство економічного планування, Інститут розробки й використання комп'ютерів, Рада зі структури промисловості, що працювали на японський уряд, можна виокремити думку про те, що на цьому етапі розвитку людства не матеріальний, а інформаційний продукт стає основним рушієм розвитку суспільства. Подальший розвиток інформаційних технологій і

зумовлені ним зміни не тільки в економіці, науці, культурі та освіті, а й у побуті та стилі життя знайшли теоретичне осмислення у працях М. Пората, Д. Белла, Ж. Бодріяра, М. Постера, М. Кастельса та ін. Утім, окрім апологетів, у концепції «інформаційного суспільства» були і є також критики – зокрема, британський соціолог Френк Вебстер у ґрунтовній роботі «Теорії інформаційного суспільства» (2002 р.) відзначав відсутність єдності в аргументації авторів робіт, присвячених впливу сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та індустрії знань на суспільні відносини; вважав, що ніяких конкретних дефініцій, точних критеріїв та методів вимірів згадана концепція не надає, а отже, йдеться не про новий тип суспільства, а про прискорення інформатизації (що насправді триває століттями) внаслідок процесів індустріалізації та глобалізації у ХІХ–ХХ ст. [8].

Слід зазначити, що світова криза інформаційно-комунікаційної сфери 2001–2002 рр. та глобальна фінансово-економічна криза 2008–2009 рр. спричинили спад популярності терміна «інформаційне суспільство» – адже сподівання на швидке його настання так і не здійснилося. Тим не менше, український науковий простір (особливо гуманітарний) переповнений публікаціями на тему інформаційного суспільства – щоправда, про якесь ґрунтовне вивчення впливу інформаційних технологій на всі сфери життя і суспільства та вичерпні відповіді на питання «що з цим робити і чого чекати надалі?» не йдеться (справедливості заради, слід зазначити що це стосується не тільки України), адже це динамічний і багато в чому непередбачуваний процес. У нашій країні становлення інформаційного суспільства відбувається в умовах військового конфлікту, внутрішньополітичного конфлікту і складного економічного становища. Не дивно, що часто причиною різноманітних неврозів, депресій, страхів, фобій є саме інформація. Тож дедалі вживанішими стають поняття «інформаційна війна», «інформаційно-психологічна безпека», «інформаційно-психологічний захист».

Однією з характеристик сучасного етапу розвитку інформаційного середовища є зростання маніпулятивного потенціалу ЗМІ і почастищення маніпулятивних впливів на суспільство з боку інформаційних систем. В умовах ускладнення і динамічності соціальних процесів, кількісного збільшення масової інформації, посилення масових інформаційних потоків, технологічного розвитку інформаційних мереж людині стає все важче орієнтуватися у світі інформації. Розширення медіапростору збільшує психологічні навантаження та ускладнює можливість аналізу й орієнтування аудиторії в медіасередовищі. Зростає інтерактивність масових комунікацій є зручним середовищем для маніпулятивних впливів, що подібно до вірусів поширюються на суспільство.

Варіативність маніпулятивних технологій і прийомів мовного маніпулювання в текстах ЗМІ, що накладається на психологічні особливості аудиторій, які сприймають ці тексти,

робить маніпулятивний вплив на свідомість непомітним і ефективним, когнітивне освоєння реальності стає залежним від інтерпретацій і версій, які поширюються по каналах ЗМІ.

Проблема медіаманіпуляцій пов'язана і з розвитком інтернету, що ще більше збільшує психологічні навантаження і ускладнює можливість аналізу й орієнтування в медіасередовищі. Це особливо позначається на молодіжній аудиторії, яка є основним споживачем мережевих ЗМІ.

Натепер соціально-політичні відносини в Україні формуються у складних умовах під впливом ідеології інформаційного суспільства, процесів геополітичної конкуренції, глобалізації, політичного та інформаційного протиборства. Ці процеси в сучасних умовах можуть набувати особливо небезпечних та агресивних форм, що отримали назву інформаційно-психологічних операцій, а використання всього їх арсеналу сил, засобів і методів у політичних цілях у сучасному світі набуло широкого поширення в силу своєї безкарності.

Г. Г. Почепцов писав: «...Для України одними із центральних задач, на нашу думку, можуть стати такі, як: “Створення національної ідентичності” та “Подолання високого рівня песимізму у населення”, оскільки без їх вирішення Україна не зможе залишитися незалежною державою. А ці завдання можна вирішити саме механізмами інформаційної сфери» [7, с. 48]. А також: «Якщо психологічна/інформаційна війна стукає в двері, то відчинити ці двері без страху можуть тільки добре підготовлені фахівці...» [там само, с. 10].

У країнах із давніми демократичними традиціями вже давно досліджують вплив медіапростору на особистість. Британський дослідник і медіапедагог Л. Мастерман, активний прихильник розвитку критичного мислення аудиторії, визначив чотири основні ділянки вивчення медіаінформації таким чином:

- 1). На кому лежить відповідальність за її створення, хто володіє засобами масової інформації та контролює їх?
- 2). Як досягається необхідний ефект?
- 3). Які ціннісні орієнтації створюваного таким чином світу?
- 4) Як його сприймає аудиторія? [4, с. 22–23].

Не дивно, що особливу увагу дослідників привернули явища негативного характеру. Зокрема, американський науковець Р. Харріс у своїй праці «Психологія масових комунікацій» зібрав приклади негативних впливів мас-медіа на психологію людей і пояснив ці явища з психологічної точки зору [10].

В Україні питання впливу медіа на людську свідомість почали вивчати із середини 90-х років. Зокрема, Б. Потятиник ввів поняття «патогенний текст» і дав йому таке визначення: «...Під патогенним ми будемо розуміти текст, який завдає чи, на думку експертів, спроможний

завдавати шкоду моральному та психічному здоров'ю окремої особи, нації, держави, людства» [6, с. 209]. Також «патогенний текст – це семіотична (знакова) структура, яка має вбудовані механізми розмноження, самоекспансії» [там само]. Симптомами патогенного тексту Б. Потятиник вважає:

- «1) погіршене сприйняття нової, особливо суперечливої інформації, зациклення на певній інформації, як єдино правильній, параноїдальна одержимість певним текстом;
- 2) зниження морально-психологічного рівня функціонування особистості» [6, с. 209].

Французький мислитель Ж. Бодріяр, «препаруючи» сучасне суспільство у книзі «Прозорість зла», означив його вірусну природу: «Вірусні, чарівливі, індіферентні форми примножені вірулентністю зображень, позаяк всі сучасні засоби масової інформації самі володіють вірусною силою і їх вірулентність заразна. Ми існуємо в культурі іррадіації тіл та умів знаками й образами, і якщо ця культура дає найпрекрасніші результати, то чи варто дивуватися, що вона продукує і найбільш убивчі віруси? Опромінення тіл почалось у Хіросімі, та воно продовжується, подібне на безкінечну епідемію у вигляді опромінення, здійснюваного засобами масової інформації, образами, знаками, програмами, мережами» [1, с. 55].

На думку філософів-постмодерністів, для сучасного суспільства визначальною є стратегія підміни, імітації, симуляції, реальне більше не має можливостей для прояву в людській життєдіяльності, а більшість соціальних проявів описуються категорією гіперреального, що складається із симулякрів, про вірусну природу яких і писав Бодріяр. Вважаємо, що симулякр за своєю природою є одним із різновидів патогенного тексту, коли інформація не продукує смисл, а тільки «розігрує» його, підмінюючи комунікацію симуляцією спілкування (сотні, а то й тисячі «френдів» у соціальних мережах – чи можливе повноцінне спілкування з ними?). У книзі «Симулякри і симуляція» Ж. Бодріяр писав: «Ми перебуваємо у світі, в якому дедалі більше інформації і дедалі менше смислу. <...> Інформація пожирає свої власні змісти. Вона пожирає комунікацію і соціальне. І це з двох причин:

1. Замість того щоб стимулювати комунікацію, вона вичерпує свої сили на інсценування комунікації. <...>

2. За цим надмірним інсценуванням комунікації засоби масової інформації, інформація посилено домагаються непереборної деструктуризації соціального» [1, с. 117–120].

У результаті, як вважає Бодріяр, люди мають справу не з реальністю, а з гіперреальністю, що сприймається як більш реальна, ніж сама реальність. (Пригадаймо слова одного з персонажів роману У. Еко «Маятник Фуко»: «Я якраз розмірковував над тим, хто такі ми самі. Ми, хто віримо у Гамлета більше, ніж у власного консьєржа [11, с. 397].) Адже розростання аудіовізуальних образів, зумовлене безкінечною репродукцією об'єктів, і утворює простір

гіперреального, власне – уявний світ у свідомості, що вже не здатна відрізнити дійсність від фантазії.

В Україні знаково-символічна система передавання інформації, по суті, існує в умовах *розірваного інформаційного простору*. Це «неадекватний інформаційний простір, у якому активно присутній інформаційний продукт різних систем» [12, с. 154]. Це виражається в тому, що «громадяни значною мірою споживають не національний, а імпортований продукт телебачення, радіо, книговидавання, інтернету (переважно з РФ та США) або продукт колишнього СРСР та похідні від нього варіанти, що спричиняє вкорінення чужої героїки та переживань за чужі проблеми – все це не має для громадян України зв'язку з реальністю, отже, створює у суспільстві додаткову (надмірну) напругу та конфлікти між різними соціальними групами» [там само]. Це зумовлено як об'єктивними чинниками (Україна є посттоталітарною та постколоніальною державою, і 25 років незалежності замало, аби позбутися усіх ознак цієї «спадщини»), так і діяльністю «агентів впливу» і всередині країни, і з-поза її меж, спрямованою на нівелювання процесу українського національно-культурного відродження, що розпочався у кінці 1980-х – початку 90-х років.

Скажімо, «уважно придивившись до радянського кінематографу (до речі, майже всуціль російськомовного), ми можемо побачити, що україномовними в ньому показані помітно дурнуватіші, тупіші персонажі (в кращому випадку; в гіршому це були герої, показані одвертими падлюками і зрадниками. Цієї тенденції – хоч і більш завуальовано – дотримуються і зараз). Українська мова їхня – неприємна, зокрема з тією чи іншою мірою яскраво вираженою “сільською” грубістю і неотесаністю у вимові, та ще й з огидним суржиком... <... > Таким чином всім, хто визнавав себе українцем, підсвідомо нав'язувалася думка про “недорозвиненість” українців, “нездатність” їх самостійно мислити (а тим паче, відповідно, будувати власну державу), постійна “потреба” їх у “старшому братові”» [12, с. 35–36]. Практично ця ж тенденція продовжується у нібито «українських» фільмах, серіалах та різноманітних гумористичних телепрограмах (особливо тих, що пов'язані зі «Студією Квартал-95»).

Розірваний інформаційний простір також є причиною стану соціальної амбівалентності (наявність та взаємодія одночасно двох антагоністичних почуттів, думок або бажань, часто може бути симптомом біполярного розладу (шизофренії)), що призводить до когнітивного дисонансу (тобто неузгодженості двох суперечливих знань, які є у свідомості людини, що супроводжується виявами негативних емоцій). Отже, та соціальна напруженість, що існувала й існує в Україні, має цілком пояснювані соціально-психологічні причини. І психолого-педагогічні інституції в Україні, працівники освіти та засобів масової інформації мають

спрямувати зусилля на перетворення енергії когнітивного дисонансу у стан консонансу – узгодженості, рівноваги і відповідності між очікуваною та отримуваною інформацією.

У цьому зв'язку доцільно розглянути поняття «інформаційний стрес», в основі якого лежать порушення інформаційно-когнітивних процесів регуляції діяльності. Ще у 1978 р. вийшла монографія М. М. Хананашвілі «Информационные неврозы», у якій проаналізовано умови виникнення та прояви патології вищої нервової діяльності, обумовленої характерними для епохи науково-технічної революції особливостями, а також викладено результати дослідження саморегуляції мозку в умовах все більших інформаційних навантажень, сформульовано уявлення про стійкість нервової системи до інформаційних перевантажень та інформаційного неврозу, розглянуто питання про можливі шляхи підвищення цієї стійкості і профілактики та лікування інформаційних неврозів. Автор приходить до висновку, що «оскільки багато професій у наш час потребують напруженої нервово-психічної діяльності, то очевидно, що висунута нами концепція може лягти в основу розроблення конкретних, відповідних тій чи іншій професії методик із визначення стійкості нервової системи до негативних емоцій та невротичних явищ, викликаних усе більшими інформаційними навантаженнями...» [9, с. 135].

Тривале споживання соціально шкідливої інформації; надто великий обсяг інформації, а з іншого боку – довготривалий дефіцит високозначимої інформації; довготривале обмеження доступу до інформації; особливості використання сучасних електронних технологій викликають порушення вищої нервової діяльності, функцій сну. Основними ознаками інформаційного стресу є підвищений або знижений тиск, головний біль, втрата зосередженості, втрата сил, страх перед майбутнім, невпевненість у собі, роздратування.

Надзвичайно важливими в розвитку інформаційного стресу є чинники, пов'язані з особливостями розвитку сучасних технологій. Зокрема, робота на комп'ютері може супроводжуватися чинниками, що викликають інформаційний стрес: втрата інформації; збої в роботі комп'ютера; інформаційне перевантаження; повільна робота інформаційної системи; спам; програма з недобррозичливим або прихованим інтерфейсом.

Аналіз досліджень, присвячених поняттю інформаційного стресу, показав достатньо вузьке його розуміння науковцями. Зокрема, найчастіше зустрічається таке: «Інформаційний стрес – явище напруженого стану організму людини, яке виникає, коли працівник не встигає приймати рішення, не справляється з поставленими завданнями й обов'язками в обставинах жорсткого обмеження часу або в умовах опрацювання надзвичайно великих обсягів інформації» [5].

Також стресорами вважають дефіцит інформації та надлишок негативної інформації. Трапляється і більш широке розуміння інформаційного стресу: «Будь-який різновид

психологічного стресу (особистісного, міжособистісного, сімейного, професійного тощо) є у своїй основі інформаційним, тобто джерелом його розвитку служать зовнішні повідомлення, інформація про поточний (реальний) або передбачуваний, імовірний вплив несприятливих подій, їхню загрозу або “внутрішня” інформація у формі минулих уявлень, витягнутих з пам’яті відомостей про травмівні для психіки події, ситуації та їхні наслідки. Ці реакції зазвичай пов’язані з продукуванням негативних емоцій, розвитком почуття тривоги протягом усього існування конфліктної ситуації (реальної чи уявної) аж до її дозволу або суб’єктивного подолання цього стану. Отже, у цих видах психологічного стресу інформація про несприятливу, небезпечну подію є пусковим моментом, що визначає загрозу його виникнення і формує почуття тривоги, функціональну напруженість на основі актуалізації психічного образу ситуації професійної діяльності» [2, с. 33].

Надзвичайно важливими в розвитку інформаційного стресу є чинники, пов’язані з особливостями розвитку сучасних технологій. Зокрема, дослідники відзначають виникнення нових видів фобій, пов’язаних із новими технологіями. Це *технофобія* загалом (страх чи тривожність через ефекти технологій), *номофобія* (страх залишитись без мобільного телефону), *кіберфобія* (боязнь комп’ютерів), *телефонофобія* (боязнь телефонів), *селфіфобія* (боязнь робити селфі) [3]. (Слід зазначити, що фобії і стрес пов’язані одне з одним нерозривно – патологічний страх змушує відчувати тривогу, занепокоєння, у людини може порушуватися сон, вона стає емоційно нестійкою, тобто виявляються класичні ознаки стресу).

З метою оцінювання психічного стану і рівня стресу нами було проведено дослідження за методикою «Шкала психологічного стресу PSM-25» Лемура-Тес’є-Філіона в адаптації Н. С. Водоп’янової, доповненою інформаційним блоком, серед шкільних психологів Києво-Святошинського районного навчально-методичного центру практичної психології (34 особи). Більшість досліджуваних (63%) показали низький рівень стресу, у 37% – середній рівень стресу. Ці показники корелюють із даними інформаційного блоку запитань. Так, шкільні психологи із низьким рівнем психологічного стресу менше відчують перевантаженість інформацією чи її брак, а також більш упевнені у своїй здатності аналізувати правдивість медіаконтенту. І навпаки – шкільні психологи із середнім рівнем стресу більше відчують перевантаженість інформацією, страждають від її нестачі та оцінюють досить низько свої знання та навички щодо аналізу отриманої інформації.

Всебічне вивчення аспектів впливу інформаційного середовища на психологічний стан людини виявило необхідність запровадження нового поняття – інформаційно-психологічна культура.

Отже, *інформаційно-психологічна культура (ІПК)* – особливий вид культури, що відбиває не тільки загальний соціальний досвід людства, а й індивідуальний досвід людини;

забезпечує оптимальну та адекватну реакцію на інформацію, уміння діяти в умовах недостатньої чи надлишкової інформації, оцінювати її якість, відбирати достовірну інформацію; захищає психіку та свідомість від небезпечних інформаційних впливів.

Інформаційно-психологічна культура – важливий складник психологічної культури, яка є інтегративною якістю особистості і формується в умовах упорядкованих і невпорядкованих джерел отримання професійної і загальної інформації. Формування і розвиток її можливі тільки за умови безперервної самоосвіти з використанням сучасних технологій. Компоненти ПК: 1) базові психологічні знання; 2) інформаційна культура; 3) психологічна культура орієнтування в сучасному інформаційному просторі: уміння розпізнавати маніпуляції в ЗМК, психологічна готовність до опрацювання отриманої інформації, здатність до інформаційно-психологічного захисту, критичне мислення, емоційний інтелект.

Становлення ПК особистості зумовлене не лише зовнішніми чинниками, але й внутрішніми – рівнем розвитку індивідуальності як психічного світу, особистісними властивостями і рисами, що визначають готовність до подолання бар'єрів у інформатизації своєї діяльності.

Для ПК є необхідним розвиток оптимальної реакції на інформацію та адекватної поведінки особистості, формування вміння діяти в умовах недостатньої чи надлишкової інформації, оцінювати її якість, відбирати достовірну інформацію та ін. Важливим складником інформаційно-психологічної культури є інформаційна безпека особистості, яка характеризується захищеністю її психіки та свідомості від небезпечних інформаційних впливів: маніпулювання, дезінформування, образ, спонукування до самогубства тощо.

Розвиток ПК є тривалим процесом поступового переходу від незнання до знання, від удосконалення одних умінь до появи інших умінь, від одних особистісних і психічних властивостей і якостей до інших новоутворень. Це процес трансформації інформаційної поведінки в професійну сферу, інтеграції інформаційної та педагогічної, освітньої діяльності. ПК значною мірою індивідуальна, оскільки є характеристикою не стільки розвитку певного суспільства, скільки самої людини.

Виходячи з того, що формування культури означає передачу й оволодіння людиною досвідом, накопиченим людством, організація процесу формування ПК має стати системою отримання спеціальних знань і вмінь, спрямованих на актуалізацію позитивних психічних станів, розвиток психічних властивостей і якостей, що мають принципове значення для розвитку інформаційно-психологічної культури як цілісного утвору.

В основі формування і розвитку ПК лежить обумовлена психологічними закономірностями розвитку людини інтеграція знань, досвіду діяльності, що активізує

самоаналіз і самооцінку власного досвіду, актуалізує потреби в саморозвитку відповідних здібностей і вмінь, психічних і особистісних властивостей і якостей.

Процес формування інформаційно-психологічної культури – постійна еволюція, пошук нового бачення у мінливих соціально-культурних умовах, відмова від стереотипів. Особистість, що освоїла інформаційно-комунікаційні технології і володіє достатнім рівнем ПК, набуває якісно нового рівня професійної майстерності та конкурентоздатності на ринку праці, а також робить вклад у збереження свого психічного та фізичного здоров'я і забезпечує свою інформаційно-психологічну безпеку.

Інформаційно-психологічна безпека особистості – це захищеність психіки від шкідливих інформаційних впливів, що здатні проти волі і бажання людини змінювати її психологічні характеристики та поведінку.

Для забезпечення інформаційно-психологічної безпеки особистості існують різноманітні способи запобігання чи нейтралізації негативного впливу інформації. Зокрема, це 1) «Відхід» – збільшення дистанції, переривання контакту, вихід за межі досяжності інформаційного впливу (відмова від перегляду/прослуховування/читання певних каналів ЗМІ, зміна неприємної теми розмови, ухиляння від зустрічей з тими, хто є джерелом неприємних переживань; 2) «Блокування» – контроль інформаційного впливу (критичне сприйняття інформації, емоційне відчуження, збільшення міжособистісного простору під час розмови та ін.); 3) «Керування» – контроль процесу інформаційного впливу, вплив на його характеристики і джерело (використання зворотного зв'язку – участь в опитуваннях рейтингу популярності певних ЗМІ тощо, вираження свого ставлення до певних видовищних заходів, використання під час бесіди принципу «своїх не ображають, ослаблення чи дестабілізація активності співрозмовника несподіваним відволіканням та ін.); 4) «Зачаювання» – контроль своєї реакції на зовнішній інформаційний вплив (відтермінування своїх реакцій, поспішних висновків та оцінок, затримка і відмова від дій та вчинків, викликаних інформаційним впливом, маскування, приховування своїх почуттів та емоцій).

Уміння застосовувати різноманітні засоби інформаційно-психологічного захисту залежно від ситуації є одним із чинників формування інформаційно-психологічної культури особистості, необхідної і у сфері професійної діяльності, і для особистісного функціонування в сучасному світі. Інформаційно-психологічна культура особистості передбачає виховання особистої відповідальності за поширення інформації, а також вироблення культури виробництва і споживання інформації, а саме: розвиток оптимальної реакції на отриману інформацію та адекватна поведінка, формування уміння діяти в умовах надлишкової чи недостатньої інформації, оцінювати її якість, відбирати достовірну інформацію.

Висновки. Проведене дослідження виявило необхідність широкого впровадження медіаосвіти та подальшого напрацювання науково обґрунтованих методів нейтралізації деструктивного впливу патогенних текстів, а також створення системи соціального контролю з метою протидії психологічно руйнівним наслідкам їх поширення.

Оптимальним способом запобігання медіаманіпуляціям може виступати цілеспрямований і послідовний розвиток медіакомпетентності, під якою слід розуміти сукупність антиманіпулятивних знань, умінь, навичок, якостей, що сприяє усвідомленому сприйняттю, вибору, критичному аналізу, оцінці, інтерпретації та використанню текстів ЗМІ, а також виваженої мотивації медіаспоживання та емоційної стабільності у сприйнятті медіатекстів, що забезпечує психологічну стійкість до медіавпливів. Формована силами дидактичного процесу вищої школи медіакомпетентність особистості може стати тим «захисним екраном» і тією контрманіпулятивною мірою, яка може бути протиставлена сучасним медійним психотехнологіям.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бодрийяр Ж. Прозрачность зла : сб. эссе. М. : Добросвет, 2000. 258 с.
2. Бодров В. А. Информационный стресс : учебное пособие для вузов. М. : ПЕР СЭ, 2000. 352 с.
3. Краснов А. Пять технофобий, о существовании которых вы даже не догадываетесь. URL: <http://www.qwrt.ru/news/2469>
4. Мастерман Л. Обучение языку средств массовой информации. *Специалист*, 1993. С. 22–23.
5. Навчальні матеріали онлайн. URL: http://pidruchniki.com/17800924/pedagogika/profesiyniy_stres_profesiyne_vigorannya_pedagogich_niy_diyalnosti_zasobi_zapobigannya
6. Потятиник Б. В., Лозинський М. В. Патогенний текст. Львів : Місіонер, 1996. 296 с.
7. Почепцов Г. Г. Психологические войны. 3-е изд., доп. М. : Рефл-бук ; К. : Ваклер. 2002. 528 с.
8. Уэбстер Ф. Теории информационного общества. М. : Аспект Пресс. 2004. 400 с.
9. Хананашвили М. М. Информационные неврозы. Москва : Медицина, 1978. 144 с.
10. Харрис Р. Психология массовых коммуникаций. 4-е изд. СПб. : Прайм-Еврознак, 2003. 445 с.
11. Эко У. Маятник Фуко : роман : пер. с итал. К. : Фіта, 1995. 752 с.
12. Яцко Н. PR та маніпуляції : практичний словник. К. : Видавець Карпенко В. М., 2013. 472 с.

REFERENCES

1. Bodryi Zh., 2000. Prozhachnost zla : sb. esse [Transparency of Evil]. M. : Dobrosvet, 258 p.
2. Bodrov V. A., 2000. Ynformatsyonnyi stress : uchebnoe posobyе dlia vuzov [Informational stress]. M. : PER SЭ. 352 p.
3. Krasnov A. Piat tekhnofobyi, o sushchestvovanuu kotorykh vy dazhe ne dohadываetes [Five technophobia, the existence of which you can not even guess]. URL: <http://www.qwrt.ru/news/2469>
4. Masterman L., 1993. Obuchenye yazyku sredstv massovoi ynformatsyy [Media language training]. Spetsyalyst, pp. 22–23.
5. Navchalni materialy onlain [Training materials online]. URL: http://pidruchniki.com/17800924/pedagogika/profesiyniy_stres_profesiyne_vigorannya_pedagogich_niy_diyalnosti_zasobi_zapobigannya
6. Potiatynyk B. V., Lozynskiy M. V., 1996. Patohennyi tekst [Pathogenic text]. Lviv : Misioner, 296 p.
7. Pocheptsov H. H., 2002. Psykholohycheskye voiny [Psychological Warfare]. 3-e yzd., dop. M. : Refl-buk ; K. : Vakler. 528 p.
8. Uэbster F., 2004. Teoryy ynformatsyonnoho obshchestva [Theories of the Information Society]. M. : Aspekt Press. 400 p.
9. Khananashvyly M. M., 1978. Ynformatsyonnye nevrozy [Information neuroses]. Moskva : Medytsyna. 144 p.
10. Kharrys R., 2003. Psykholohyia massovykh kommunykatsyi [Psychology of mass communications]. 4-e yzd. SPb. : Praim-Evroznak. 445 p.
11. Эко U., 1995. Maiatnyk Fuko : roman : per. s ytal [Foucault's pendulum]. K. : Fita., 752 p.
12. Yatsko N., 2013. PR ta manipuliatsii : praktychnyi slovnyk [PR and manipulations]. K. : Vydavets Karpenko V. M., 472 p.

**Boiko S. T. PSYCHOLOGICAL PERSONALITY SAFETY IN THE CONDITIONS OF
THE BROKEN INFORMATIONAL SPACE**

The concept of "psychological safety of the personality" is extremely important at the present stage of the world civilization development. Scientists introduced the term "psychological safety" not so long ago, but it has become widespread and documented in many works. However, there is currently no single interpretation of the term. Dictionaries for the most part contain the definition of "personality security", which, however, is related not only to the environment and external influences, but also largely with the internal state, feelings and experiences of a person. So in psychology, the problem of psychological safety of the personality are studied more and more. The development of informational technologies and globalization processes in the modern world also led to the need to consider issues of information and psychological safety of personality. The purpose of writing the article is to reveal the essence and define the main criteria for the psychological safety of the personality in the conditions of the information space of Ukraine, in which the information product of different systems ("broken informational space") is actively present. The scientific novelty of the article is the consideration of issues of information and psychological safety of the personality in the context of the concept of a broken information space, formulated by N. B. Yatsko.

For a research methods used: theoretical analysis of literature on the research problem, empirical methods (testing).

The deepening of knowledge about the structural and functional peculiarities of psychological safety of the personality is an important component of the further development in the society of the foundations of a culture of psychological safety, which will contribute to the strengthening of state security.

Key words: *information society, media literacy, information warfare, information psychological culture, pathogenic text, informational stress, psychological safety, psychological protection.*